

รายวิชา ประวัติศาสตร์

รหัสวิชา สด๔๑๐๒

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

แคว้นโบราณในดินแดนไทย
(แคว้นทวารวดี แคว้นละโว้)

ครูผู้สอน ครูสุกฤณา นกเทียน
ครูนจรรักษ์ สุขเจริญ

แคว้นโบราณในดินแดนไทย (แคว้นทวารวดี แคว้นละโว้)

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายพัฒนาการของรัฐทวารวดีและละโว้ได้พอสังเขป
๒. เลือกใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการของทวารวดีและละโว้ได้พอสังเขป
๓. เห็นความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพัฒนาการของทวารวดีและละโว้

แคว้นโบราณในดินแดนไทย

ในดินแดนไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา มีชุมชนต่าง ๆ
ได้พัฒนาเป็นเมือง และเมืองบางเมืองพัฒนาขึ้นเป็นแคว้น

แคว้นโบราณในดินแดนไทย

อาณาจักรทวารวดี

อาณาจักรทวารวดี

อาณาจักรทวารวดี เป็นชื่อที่ใช้เรียกอาณาจักรโบราณรุ่นเก่าที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากอินเดีย เมืองโบราณสมัยทวารวดีที่ใหญ่ที่สุด คือ เมืองนครปฐมโบราณ

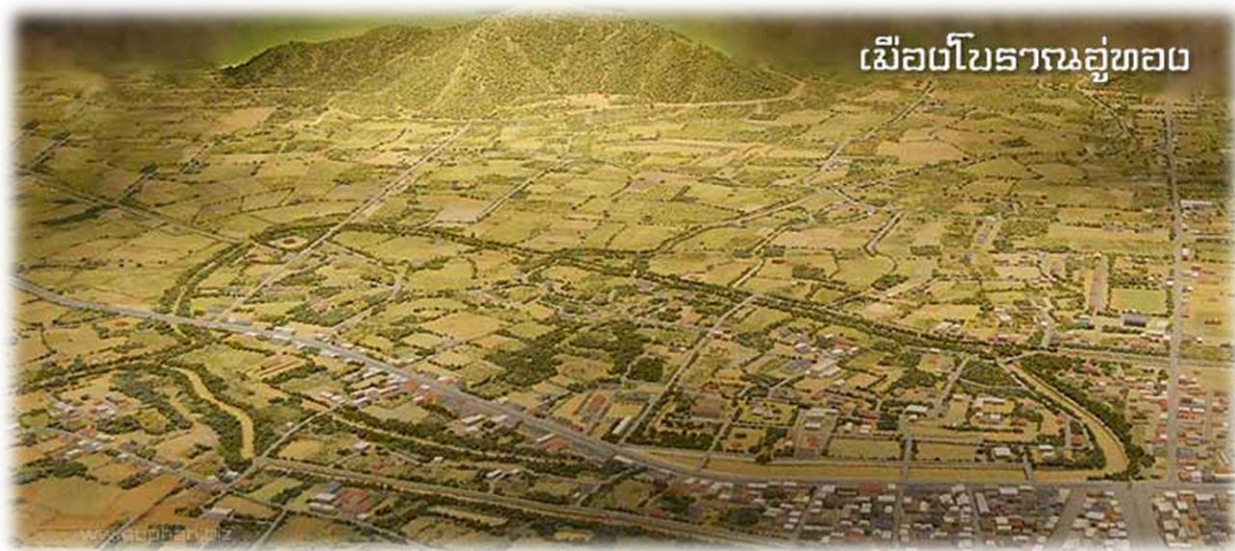
อาณาจักรทวารวดี เป็นที่น่าเชื่อถือขึ้นอีกเมื่อพบเหรียญเงิน ๒ เหรียญ มีจารึกภาษาสันสกฤตอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ จากเมือง นครปฐมโบราณ มีข้อความว่า ศรีทวารวดีศวรปุณยะ ซึ่งแปลได้ว่า บุญกุศลของพระราชแห่งศรีทวารวดี

เมืองนครปฐมโบราณ เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาเมืองในสมัย
ทวารวดี และเป็นเมืองสำคัญที่ตั้งอยู่ทางพื้นที่ลุ่มเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก โดยพบ
หลักฐานโบราณวัตถุในสมัยทวารวดีเป็นจำนวนมาก

อุ้งทองเมืองโบราณ ต้นกำเนิดประวัติศาสตร์ **อารยธรรมสุวรรณภูมิ**
มีหลักฐานทางโบราณคดีที่สันนิษฐานได้ว่า เคยเป็นเมืองหลวงของ
อาณาจักรทวารวดีและเป็นศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิ

จังหวัดราชบุรี มีประวัติสืบต่อกันมายาวนาน ตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีชุมชนโบราณกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งนักโบราณคดีได้ค้นโครงกระดูกมนุษย์ กำไล ต่างหู ภาชนะดินเผา ฯลฯ จวบจนล่วงเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ ในสมัยทวารวดี “เมืองคูบัว”

โบราณสถาน “**เมืองศรีเทพ**” ภายในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
จังหวัดเพชรบูรณ์ คือหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ณ สถานที่
แห่งนี้ครั้งหนึ่งเคยมีมนุษย์อาศัยอยู่มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีการตั้งถิ่น
ฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

ร่องรอยกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดี

ปัจจุบันร่องรอยเมืองโบราณ รวมทั้งศิลปะโบราณ วัตถุสถานและจารึกต่าง ๆ ในสมัยทวารวดีนี้ พบเพิ่มขึ้นอีกมากมาย และที่สำคัญได้พบกระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศไทยโดยไม่มีหลักฐานของการแผ่อำนาจทางการเมืองจากจุดศูนย์กลางเช่นรูปแบบการปกครองแบบอาณาจักรทั่วไป

ที่มาของรูปภาพ <https://sites.google.com/site/prawatisatrmeuxngtharawdi>

สภาพสังคม

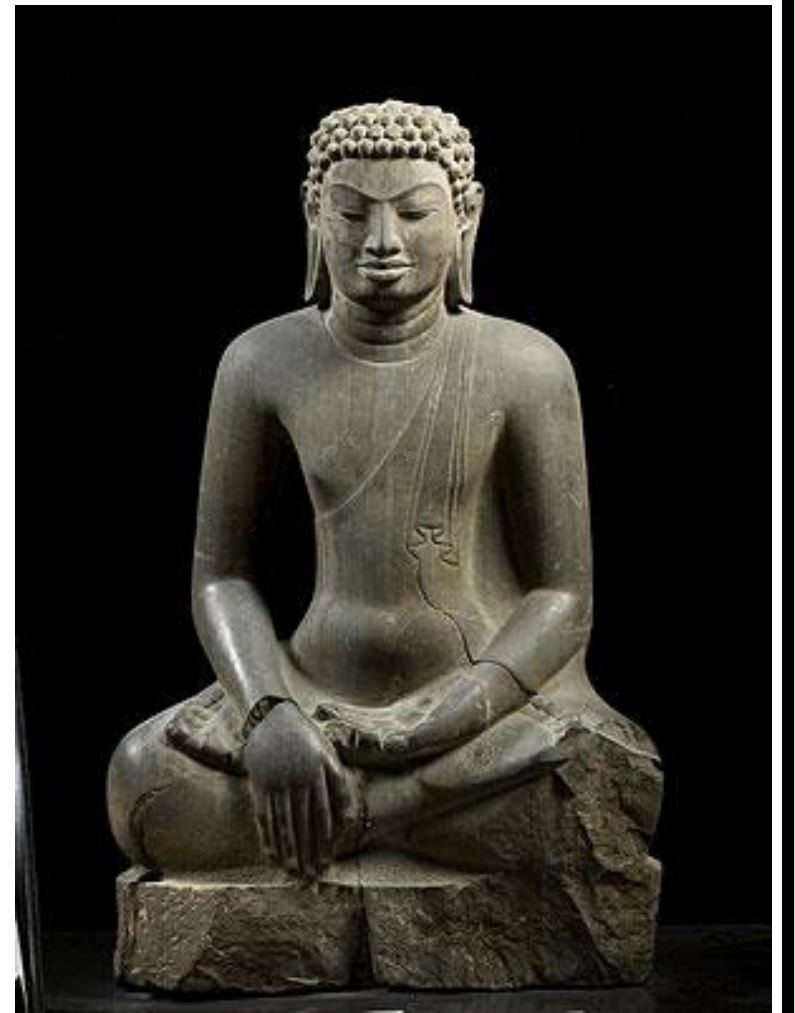
สภาพสังคมทวารวดีนั้นลักษณะไม่น่าจะเป็นอาณาจักร คงเป็นเมืองขนาดเล็กต่าง ๆ ซึ่งพัฒนาขยายตัวจากสังคมครอบครัว และสังคมหมู่บ้านมาเป็นสังคมเมืองที่มีชุมชนเล็ก ๆ

ที่มาของรูปภาพ <https://www.sanook.com/travel/๑๐๕๗๘๐๙>

ศาสนา

ชุมชนทวารวดีเริ่มต้นแนวความเชื่อแบบ
พุทธศาสนา ในลัทธิเถรวาท ควบคู่ไปกับการนับ
ถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู

แคว้นโบราณในดินแดนไทย

อาณาจักรละโว้

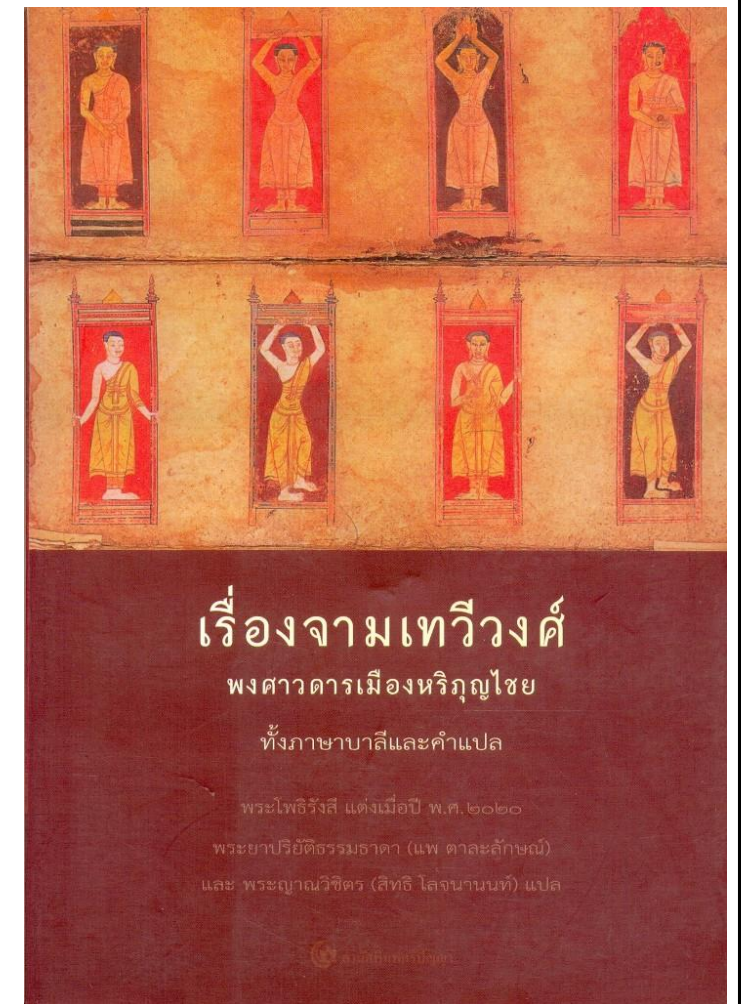
อาณาจักรละโว้

เมืองละโว้โบราณก็คือ อำเภอเมือง
ลพบุรีในปัจจุบัน เป็นเมืองสำคัญระดับต้นของ
อาณาจักรทวารวดี เพราะมีทำเลตั้งอยู่ในบริเวณ
ที่มีแม่น้ำสำคัญ ๓ สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำ
เจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี

ที่มาของรูปภาพ <https://jewelrykanagata.com>

ต่อมาตำนานจามเทวีวงศ์ได้กล่าวถึง
พระนางจามเทวี ธิดาของกษัตริย์แห่งละโว้
ถูกส่งมาสถาปนาอาณาจักรหริภุญชัย
ณ เมืองลำพูนในปัจจุบัน แสดงว่า เมืองละโว้
โบราณคงจะมีความรุ่งเรืองมาก

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา อาณาจักรทวารวดีถูกอาณาจักรกัมพูชารุกราน
และใช้เมืองลพบุรีเป็นศูนย์กลางของกัมพูชาในการปกครองดินแดนทวารวดีเดิม
ดังนั้น จึงพบโบราณวัตถุแบบเขมรจำนวนมากในเมืองลพบุรีและนักโบราณคดี
เรียกศิลปะแบบเขมรในประเทศไทยว่า “ศิลปะลพบุรี”

อาณาจักรละโว้ มีความเจริญมากขึ้น
เรื่อย ๆ จนมีอิทธิพลครอบคลุมดินแดน
ภาคกลางตอนบนตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์
เรื่อยมาจนถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
บางส่วน

ศูนย์กลางของอาณาจักรละโว้ในตอนต้น
สันนิษฐานว่าอยู่ที่เมืองลพบุรี และประมาณพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๗ ได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองอโยธยา
ภายหลังต่อมาเมื่อใน พ.ศ. ๑๘๙๓ ได้มีการ
สถาปนาอาณาจักรอยุธยาขึ้นทำให้ละโว้กลายเป็น
ส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา

ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗ การค้าขาย
ระหว่างอาณาจักรละโว้กับจีนเจริญรุ่งเรืองขึ้น
แต่เนื่องจากอยุธยาตั้งอยู่ใกล้ทะเลซึ่งเป็นทำเล
ที่เหมาะสมกว่า ศูนย์กลางการค้าขายจึงเปลี่ยนจาก
ลพบุรีไปอยู่ที่อยุธยา

เมืองละโว้ยังคงเป็นเมืองสำคัญต่อไป แม้ว่าจะไม่ได้เป็นศูนย์กลาง
ของอาณาจักรแล้วก็ตาม จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็ยังโปรดให้
ละโว้มีสถานะเป็นดังราชธานีแห่งที่สอง

คำชี้แจง

ให้นักเรียนทำใบงานที่ ๕
เรื่อง แคว้นโบราณในดินแดนไทย
(แคว้นทวารวดี แคว้นละโว้)

ชั้นปฏิบัติ

คำชี้แจง

คำชี้แจงกิจกรรมนักเรียน

๑. ให้นักเรียนทำใบงานที่ ๕
เรื่อง แคว้นโบราณในดินแดนไทย
(แคว้นทวารวดี แคว้นละโว้)
๒. นักเรียนสามารถศึกษาความรู้เพิ่ม
เติมจากใบความรู้

คำชี้แจงบทบาทครูปลายทาง

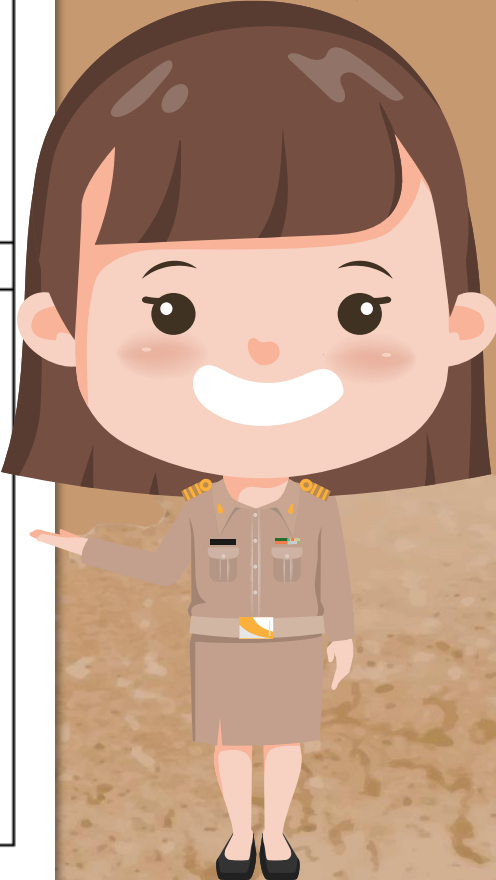
๑. ครูแจกใบงานที่ ๕
เรื่อง แคว้นโบราณในดินแดนไทย
(แคว้นทวารวดี แคว้นละโว้)
๒. ครูให้นักเรียนทำใบงาน
๓. ครูเดินดูความเรียบร้อยและให้
ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม

[illegible]

แคว้นทวารวดี	แคว้นละโว้
ที่ตั้ง/อาณาเขต.....	ที่ตั้ง/อาณาเขต.....
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
ศิลปวัฒนธรรม.....	ศิลปวัฒนธรรม.....
.....	
.....	
.....	
.....	
หลักฐานที่ค้นพบในสมัยแคว้นทวารวดี	หลักฐานที่ค้นพบในสมัยแคว้นละโว้
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนอธิบาย
พัฒนาการของแคว้นทวารวดีและ
แคว้นละโว้ได้ ให้ถูกต้อง

ใบความรู้ เรื่อง แคว้นทวารวดี

ทวารวดีเป็นแคว้นโบราณที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย เจริญรุ่งเรืองบริเวณภาคกลางของไทย และแผ่อิทธิพลไปอย่างกว้างขวาง ลักษณะชุมชนโบราณที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทวารวดี ปรากฏขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ทางฝั่งตะวันตกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สันนิษฐานว่ามีเมืองเก่า คือ อุทอง และ นครชัยศรีโบราณเป็นศูนย์กลางการปกครองและวัฒนธรรมในช่วงแรก นอกจากนี้ยังมีเมืองโบราณกระจัดกระจายตามลุ่มแม่น้ำหลายสาย เช่น เมืองคูบัว ราชบุรี ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เมืองศรีเทพ เพชรบูรณ์ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก กลุ่มเมืองเหล่านี้สามารถจะติดต่อกับทะเลได้สะดวก และมีชาวต่างชาติ เช่น จีน อินเดีย เปอร์เซียและอาหรับ นำเรือเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานชั่วคราวและยังสามารถติดต่อกับเมืองภายในทางน้ำได้ นอกจากนี้ยังติดต่อกับคาบสมุทรทางตอนใต้ ลุ่มน้ำบริเวณนี้มีพื้นดินอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผู้คนที่อยู่ดินแดนภายในที่ไกลจากฝั่งริมแม่น้ำได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากิน

การติดต่อค้าขายกับคนต่างบ้านต่างเมือง ทำให้เมืองบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับวัฒนธรรมจากชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อค้าขาย หรือมีความสัมพันธ์ด้านอื่นด้วย เช่น จากผู้ที่มาจากอินเดีย ชาวเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับเอาพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ แบบแผนการปกครอง ศิลปวัฒนธรรมมาประยุกต์เข้ากับศิลปะพื้นเมือง การรับนับถือพุทธศาสนามีส่วนส่งเสริมให้เกิดความศรัทธาต่อพระมหากษัตริย์ มีการแบ่งประชาชนเป็นชนชั้นปกครองและชนชั้นที่อยู่ภายใต้การปกครอง รวมทั้งมีการนำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ ศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเป็นศาสนาที่ได้รับความนิยมมากในแว้นนี้ มีการรับเอาศิลปะของอินเดียมาผสมผสานกับความเชื่อพื้นฐานของท้องถิ่นและพยายามพัฒนาเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง เรียกว่า ศิลปะสมัยทวารวดี

ศิลปะสมัยทวารวดีที่สำคัญ ได้แก่ วงล้อพระธรรมจักรและกวางหมอบ
(หมายถึงพระพุทธเจ้าประทานปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี
ประเทศอินเดีย) พบที่นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และพุทธรูปศิลาทำประทับนั่งห้อย
พระบาท ศิลปะสมัยทวารวดีที่ปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ลักษณะเด่นของแคว้นที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรม
จากทวารวดี คือ เอกลักษณ์ทางศิลปะทั้งดงามและการ
วางผังเมือง เช่น เมืองอู่ทอง เมืองคูบัว และเมืองศรีเทพ

โบราณ เรื่อง แคว้นละโว้

แคว้นละโว้มีเมืองละโว้เป็นศูนย์กลางการปกครอง เริ่มต้นจากแหล่งชุมชนในแม่น้ำ ๓ สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ลพบุรี และป่าสัก การตั้งชุมชนในแหล่งอุดมสมบูรณ์ทำให้สามารถผลิตข้าวได้เป็นจำนวนมาก จึงกลายเป็นแหล่งข้าวที่สำคัญ และมีการติดต่อค้าขายทางทะเล ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ -๑๒ ละโว้กลายเป็น เมืองขนาดใหญ่ และมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นเรื่อย ๆ จนมีอิทธิพลครอบคลุมดินแดนภาคกลางตอนบน ตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ลงมา รวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน

เมืองละโว้มีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๐๐๒ แล้ว และจากการขุดค้นทางโบราณคดี ปรากฏว่าตั้งแต่อำเภอ ชัยบาดาล ถึงอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ล้วนแต่มีหลักฐานเกี่ยวกับมนุษย์ในอดีตที่ยาวนานมาแล้ว จากชุมชนขนาดเล็กค่อยขยายเป็นเมืองเล็ก ๆ จนกระทั่งรวมตัวกันเป็นอาณาจักรหรือเขตปกครองที่เป็นส่วนย่อย ของประเทศ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ – ๑๒ ละโว้กลายเป็นอาณาจักรหรือเมืองขนาดใหญ่แล้ว และในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓– ๑๔ อาณาจักรละโว้มีความรุ่งเรืองอย่างมาก

โดยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา

อาณาจักรละโว้ มีความเจริญมากขึ้นเรื่อย ๆ จนมีอิทธิพลครอบคลุมดินแดนภาคกลางตอนบน ตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์เรื่อยมาจนถึงภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยบางส่วน ศูนย์กลางของอาณาจักรละโว้ในตอนต้นสันนิษฐานว่าอยู่ที่เมืองลพบุรี และประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองอโยธยา ภายหลังต่อมาเมื่อใน พ.ศ.๑๘๙๓ ได้มีการสถาปนาอาณาจักรอยุธยาขึ้นนั้น ให้ละโว้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา

หลังจากพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา อาณาจักรขอมได้ขยายอิทธิพลเข้ามายังบริเวณนี้ ทำให้ความสำคัญของอาณาจักรละโว้ลดลง อิทธิพลศิลปวัฒนธรรมของขอมได้แพร่เข้ามาในดินแดนประเทศไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และเลยมาทิศตะวันตกได้แก่ ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี และในช่วงเวลาดังกล่าวละโว้เป็นศูนย์กลางที่สำคัญทางภาคกลาง จึงได้รับอิทธิพลศิลปะขอม โดยนำมาผสมผสานรูปแบบ ให้เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ได้แก่ พระปรางค์สามยอด และเทวสถานปรางค์แขก จังหวัดลพบุรี

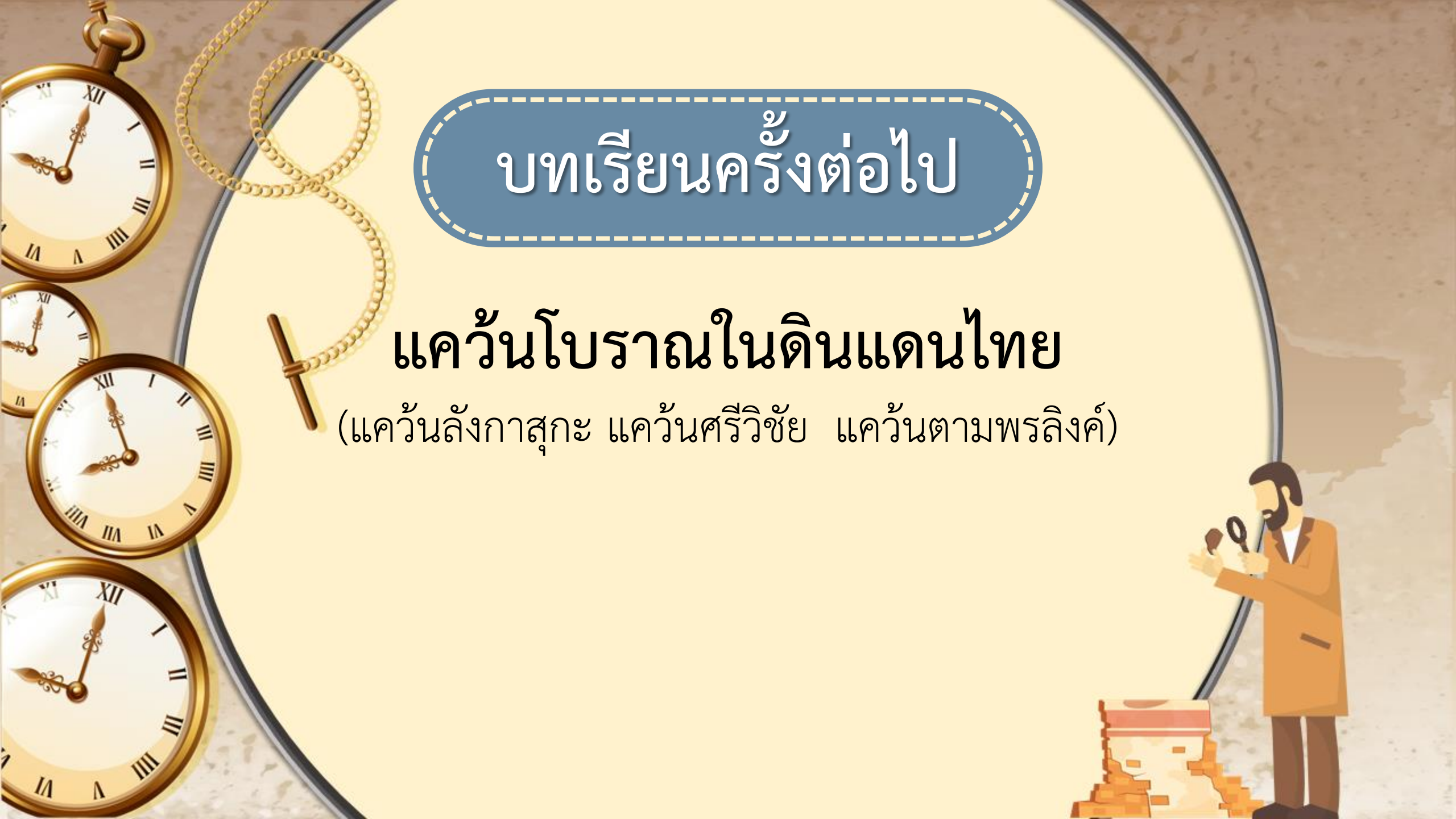
แม้ว่าละโว้จะได้รับอิทธิพลจากขอมไว้เป็นอันมาก แต่บางส่วนก็นำมาปรับปรุงผสมผสานกับอารยธรรมเดิมของตนที่รับมาจากทวารวดีจนมีลักษณะเฉพาะตน ดังจะเห็นได้จากสถาปัตยกรรมพระปรางค์สามยอดในตัวเมืองลพบุรี **เทวรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ** ซึ่งนอกจากเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและฮินดูด้วย

สรุปบทเรียน

ทวารวดีและละโว้เป็นรัฐโบราณที่
ได้อารยธรรมอินเดียรุ่นแรกๆ ในดินแดน
ประเทศไทย เป็นพัฒนาการของ
มนุษยชาติขั้นพื้นฐาน ก่อนที่คนไทย
จะเริ่มมีบทบาทในประวัติศาสตร์ไทย

บทเรียนครั้งต่อไป

แคว้นโบราณในดินแดนไทย

(แคว้นลังกาสุกะ แคว้นศรีวิชัย แคว้นตามพรลิงค์)

สิ่งที่ต้องเตรียม

สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th

ใบความรู้ และ ใบงานที่ ๒ เรื่อง แคว้นโบราณในดินแดนไทย

(แคว้นลังกาสุกะ แคว้นศรีวิชัย แคว้นตามพรลิงค์)